

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс
за академичната длъжност „ПРОФЕСОР“
обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ бр. 31 от 23.04.2010 г.

Рецензент: проф. д-р Борис Парашкевов

Кандидат: доц. д.ф.н. Емилия Николова Денчева

I. Кратки биографични данни за кандидатката

За участие в конкурса документи е подала единствено доц. д.ф.н. Емилия Николова Денчева, родена през 1951 г., завършила специалност немска филология в СУ «Св. Климент Охридски» (1976), докторантура в Лайпцигския университет (1981-1984), асистентство по историческа граматика и история на немския език в Катедрата по германистика при СУ (1985-2003), хабилитация (2003), придобита научна степен «доктор на филологическите науки» (2007), от 2008 г. титуляр на дисциплината История и историческа граматика на немския език в Катедрата по германистика и скандинавистика към ФКНФ на СУ «Св. Климент Охридски».

II. Характеристика на научното развитие и на научно-приложната продукция на кандидатката.

Интерес към диахронията доц. Денчева прояви още с избора на ръководена от доц. Джонов дипломна работа. Впоследствие тя участва успешно в обявената от Катедрата аспирантура по историческа граматика на немския език, която от вътрешна бе трансформирана в задгранична. Това ѝ даде възможност да се школува в Лайпцигския университет при известния специалист по немска диалектология и история на езика проф. д-р Рудолф Гросе. Под негово ръководство тя разработи и защити с успех *summa cum laude* дисертация за инфинитивната употреба в старовисоконемския превод на Тациан (опит за представяне на финалността на инфинитивния комплемент). Тази тема се оказа до голяма степен определяща за по-

нататъшните нейни изследователски интереси. Още след назначаването ѝ за асистентка по диахронната дисциплина, чийто лекционен курс водех аз, тя нерядко споделяше желанието си да продължи проучването на преводаческите техники в старовисоконемския Тациан и особено в готската Библия на Вулфила. Вниманието ѝ бе фокусирано предимно върху инфинитивните конструкции, в резултат на което разработи хабилитационния си труд. В него чрез детайлно проучване на граматическата структура *accusativus cum infinitivo* и нейното предаване в немски бе предприела опит за интегриране на синхрония и диахрония, при което трябва да се подчертае приносният характер на разработения изследователски инструментариум. Следващата солидна крачка в нейното научно израстване беше представянето на дисертационен труд за получаване на научната степен “доктор на филологическите науки”. Оригиналното му заглавие гласеше „Zum Gebrauch infinitivischer Sätze mit explizitem Subjekt in der Bibelübersetzung (Neues Testament) von Wulfila. Ein Versuch gotisches Idiom vor dem Hintergrund übersetzungstechnischer Entscheidungen abzugrenzen und zu charakterisieren“. В него на анализ бе подложен един частен случай в три разновидности, а именно употребата на инфинитивни изречения с експлицитен субект *accusativus cum infinitivo*, *dativus cum infinitivo* и *nominativus cum infinitivo* в евангелските части от готския превод на Вулфиловата Библия. Целта на авторката беше да установи доколко наличието на такива конструкции схематично възпроизвежда гръцки прототипи и доколко застъпва автентичен езиков материал с ясно очертани композиционно-типологични и граматично-категориални характеристики, което би могло да бъде меродавно за системното описание на готския език. С незначителни корекции изследването бе отпечатано като самостоятелна книга в Университетското издателство “Св. Климент Охридски” и представлява солиден принос на българската германистика в международната дискусия по проблемите на готския език.

В част от публикациите си след хабилитирането и получаването на научната степен “доктор на филологическите науки” доц. Денчева продължи да коментира и популяризира наблюденията си в няколко статии на немски, но също и на български език, което прави вижданията ѝ достъпни и за немалкото интересувачи се както от специфични синтактични изразни средства, така и от ситуирането на

Вулфиловия превод в културното пространство на християнския свят. В този дух са конципирани статиите “За теоретичното описание на конструкцията *Nominativus cum infinitivo*”, “За класификацията на глаголните предикати с комплементиран инфинитив въз основа на синтактическите им характеристики и поведение (върху материал от немски и от други сродни езици)”, “‘Буквален’ ли е готският превод на Библията (НЗ) от Вулфила”.

Извън тази тематика, но с подчертано диахронен характер се очертава опитът ѝ да осмисли надписа +IHININIHVILPIDHINIHVILPN+ върху острието на един меч, изпълнен в т. нар. *scriptum continuum*. Авторката търси начин да го разчлени, изолира наречие *INI* и в зависимост от възможните му интерпретации предлага три хипотетични разчитания (наричани от нея “дословни”). На първо място загадъчното в текста е наличието на деветкратна поява на единствената гласна /i/ сред съгласни, които допускат евентуално отъждествяване с германски, респ. старовисоконемски думи. Интерпретирането на такъв звуков облик, ненамиращ логична опора и в специфичната германска алитерация, остава загадка дори за един версиран медиевист като проф. В. Хаубрихс. Понеже аз самият не съм се опитвал да издирвам по-убедително решение, мога само да уважа старанията на един изследовател да предложи дискусивно своя версия за новооткрит (може би лангобардски) езиков паметник. В доработен вид материалът е публикуван в Германия с разсъждения за начина и периода на поява на меча на българска земя.

Нова насока на изследователската дейност на доц. Денчева подсказва ориентирането ѝ към класификационни проблеми в немската глаголна система. За това свидетелстват дадените за печат изследвания във връзка с дискусиата дали глаголите *brennen, kennen, senden, wenden* могат да се анализират като “смесени” глаголи и окачествената като книга публикация за морфологичните особени класове в глаголната система на съвременния немски език. Като наистина интригуваща основна задача в нея е заявено изясняването на “историческите първопричини за морфологическите особености (в смисъл на отклонения във формообразуването от това на т. нар. силни и слаби глаголи) на определени

глаголи или групи глаголи” чрез проследяване на техните флексионни форми в различните исторически етапи на немския език.

III Преподавателска дейност. Като титуляр на дисциплината История на немския език доц. Денчева от 2008 г. пое изцяло лекционния курс и семинарните упражнения на двата ѝ раздела, като лекциите ѝ са достъпни и във вид на електронни скриптове, а междуременно част от изучаваните теми дори са били включени, доколкото знам, и в държавния изпит на студентите по германистика. Тя обаче отдавна води самостоятелни лекционни и семинарни курсове от различен характер: Диахронна лингвистика – синтаксис; Развитие на нормата на немския литературен език и превод на текстове от по-стари езикови периоди; Лингвистичен анализ и превод на текстове от по-стари езикови периоди; Неверните приятели на преводача – специфичен случай на междуезикова интерференция; Редакция на преводен текст; редакция на двуезичен речник. През учебната 2000-2001 г е била гостуващ преподавател и в ЮЗУ “Неофит Рилски”.

Преди години на доц. Денчева периодично ѝ се налагаше да води практически занятия по лексика, превод и анализ, в които имаше възможност да изяви умението се на преподавател по езика. Тази дейност никога не ѝ е била чужда, за което свидетелстват няколко методически помагала като сборника с преразкази, превод и тестове за кандидат-студенти (изд. Лодос, 2000), превода на практическата граматика на немския език от Кристиан Фандрих и Улрике Таловиц (изд. Колибри, 2001), 10 изпитни варианта за кандидатстудентски изпит по немски език (изд. ПОНС, 2004). Проявяваше жив интерес също към лексикографската дейност, което ми е давало основание да я препоръчам за сътрудничество пред директорите на издателствата “Колибри” и “Наука и изкуство”. При разработвания на катедрено равнище “Българско-немски речник”, издаден от изд. “Атлантис” в пълен и съкратен вариант, тя разработи буква К и частично Г и П. Участва в “обработването” и редактирането на побългарения универсален немско-български на изд. ПОНС – едно помагало с модерен изходен корпус и полезен за владеещите немски език, но с незряла концепция: отчасти правен – без претенции – за германци (с посочване на рода на българските съществителни имена и с пояснения за

семантиката на немски, но пък без отбелязано ударение на българските думи), отчасти за българи (с фонетична транскрипция на лемите и дори с неикономично представяне образуването на причастия без аугмента *ge-*, но – както изтъкнах – с немскоезично поясняване на отделните значения при полисемия). Колко порочно е да се запълват предварително зададени позиции при многозначни – от гледище на предходния целеви език – думи може да се види от представянето на глагола *geben* с петкратно посочван еквивалент *давам*.

Интересно замислен в съавторство с д-р Ренета Килева е бил речникът на “неверните приятели на преводача” (изд. Летера, 1997), третиращ тема, която ме е занимавала живо и имам поредица публикации по нея. От приложената към документацията проба едва сега видях как изглежда на практика това важно само по себе си помагало, останало като че ли незабелязано и неценено от германистичната ни общност. Авторките навярно са предвиждали и втора, но още неосъществена част на речника – с водеща немска лема в противовес на сегашната реализация с изходен език български.

Заслужава да се отбележи и изявата на доц. Денчева в сферата на съставителството на юбилейни сборници с подходящи уводни статии. Става дума за подготовения по повод 100-годишнината (2008) на именитата германистка Жана Гълъбова и за сборника “Българо-германски отношения през Средновековието”, посветен на 90-годишнината (2008) от рождението на доц. Боян Джонов, който през 1959 г. продължи преподаването на дисциплината историческа граматика на немския език в Катедрата след пенсионирането на проф. Константин Гълъбов и на когото аз лично също съм задължен, че събуди у мен интерес към диахронната проблематика. Тези приети за печат сборници не са единствените, които за съжаление отлежават в Университетското издателство в очакване на неведом ред за отпечатване.

В документацията на доц. Денчева са приведени данни за 36 библиографски цитирания (удостоверени от библиотечно-информационното обслужване на Университетската библиотека при СУ “Св. Климент Охридски”) и за още 15, издирени по традиционен метод. За периода 1986-2009 г. тя е посочила участие в десет научни форума в България и чужбина. Тези сведения, както навярно и други

в документацията ѝ, донякъде са остарели, тъй като са ми известни поне още две нейни изяви през 2010 г. съответно в Марибор (Словения) и Шумен.

За активна проектна дейност свидетелстват посочените без коментар данни относно подета през 2009-2010 г. работа по три проекта: ръководство съвместно с проф. Ервин Чирнел (Лайпциг) по темата “Контрастивни изследвания на българска и немска научна реч” по програмата за обмен на кадри между България и Германия; ръководство на темата “Разчитане и аотиране на старовисоконемския текст на Евангелската хармония на Тациан; участие в проект по международна програма “Входна морфологична и синтактична терминология като база за усвояване на научна лингвистична терминология от студенти филолози (българисти и германисти)”. На фона на тази експлозивна научноизследователска активност на доц. Денчева бих си позволил да ѝ пожелаая да доведе до положителен завършек подетите инициативи. През настоящата година тя вероятно ще трябва да представи пред колегите си отчет и за четиригодишния си мандат като ръководител на Катедрата по германистика и скандинавистика, за организационните инициативи на катедрено равнище, за живота в Катедрата и за нейното кадрово състояние.

Накрая, както в представената от мен характеристика за колегата Денчева при кандидатстването ѝ за хабилитиране, ще изтъкна отново, че в Катедрата по германистика и скандинавистика тя се утвърди като компетентна, взискателна и дори педантична преподавателка. Затова в обобщение на представените и коментирани дотук факти относно приносния и приложния характер на научноизследователската продукция, а също така на преподавателската и организационната дейност на доцент д.ф.н. Емилия Николова Денчева след нейното хабилитиране изразявам мнение, че тя може да заеме академичната длъжност ПРОФЕСОР по обявения от СУ “Св. Климент Охридски” конкурс.

София, 24 май 2011 г.

Рецензент:

